языковые (лексические, морфологические, синтаксические, риторические) средства выражения похвалы в юбилейных речах.

Ключевые слова: *лаудация, лаудативный дискурс, юбилейная речь, языковые средства.*

Ryzhikova M.D., teacher
V. I. Vernadsky Taurida national university, Simferopol

LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING LAUDATION IN ENGLISH JUBILEE SPEECHES

The focus of research is the jubilee speech as a genre of laudatory discourse. The paper examines linguistic (lexical, morphological, syntactic and rhetorical) means of expressing laudation in jubilee speeches, and analyzes their discursive and pragmatic characteristics.

Key words: *laudation, laudatory discourse, jubilee speech, language means.*

УДК 81’255.4=161.2:821.131.1–1

Романченко М.А., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕЗІЇ ІТАЛІЙСЬКИХ ГЕРМЕТИКІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті висвітлюються особливості перекладацьких трансформацій (особливості ритмічного, фонологічного аспектів та рими) при перекладі віршів італійських поетів-герметиків українською мовою.

Ключові слова: *трансформація, поезія, переклад, вірш, рима, ритм, фонологія, герметизм.*

Поетична культура італійської нації є однією з найбагатших та найрозвинутіших у світі. Враховуючи певні історичні та політичні особливості розвитку нашої держави, до недавнього часу український читач, який не володіє італійською, не мав нагоди ознайомитися у повному обсязі з поетичним спадком Італії. На жаль, багато віршів італійських поетів ще залишаються неперекладеними українською, тому перебувають поза увагою українського читача. **Актуальність** цієї студії обумовлена

потребою ближче ознайомити читача з творами італійських поетів-герметиків та з італійською культурою.

Мета дослідження – дослідити на наочному прикладі характерні особливості перекладацьких трансформацій при перекладі віршів італійських поетів-герметиків українською мовою.

Предмет дослідження – перекладацькі трансформації при перекладі віршів італійських поетів-герметиків українською мовою.

Об'єкт дослідження – переклади нижчезазначених віршів українською мовою.

Матеріали дослідження: вірші К. Сальваторе, Е. Монтале, Дж. Унґаретті італійською та українською мовами.

Наукова новизна. У статті ми намагатимемося обґрунтувати та довести положення, що при перекладі віршів поетів-герметиків (зокрема Джузеппе Унґаретті, Еудженіо Монтале та Сальваторе Квазімодо) перекладач має ставити в центр уваги форму та фонологічний рисунок твору, оскільки ці аспекти є провідними в італійському герметизмі.

Мистецтво поетичного перекладу знаходиться у владі двох тенденцій: з одного боку перекладні вірші повинні справляти на читача безпосереднє емоційне враження, а з іншого, вони повинні вносити в літературу щось нове, збагачувати читачів невідомими до того часу поетичними образами, ритмами та строфами. У першому випадку вони покликані пристосувати чуже мистецтво до сприйняття вітчизняного читача, у другому – розкрити перед читачем різноманітність мистецтва, показати йому красу відмінних національних форм, історичних нашарувань, індивідуальних творчих систем [1].

Як літературна течія герметизм виник в Італії у 20-х роках XX століття. Назва течії закріпилась після виходу книги Ф. Флори під назвою "La poesia ermetica" ("Герметична поезія"). Сама назва підкреслює його замкнутість, відірваність від дійсності, концентрацію на суб'єктивних переживаннях, емоціях, заглиблення у власний мікросвіт [2]. І саме зі школи герметизму вийшли найталановитіші та найвідоміші поети Італії минулого століття: С. Квазімодо , Е. Монтале та Дж. Унґаретті . Вся поетична культурна спадщина герметиків відрізняється патріотичним настроєм, має характер заклику. Але патріотизм герметиків не мав нічого спільного з крикливим націоналізмом чи шовінізмом

футуристів [3, 475]. У поезії герметиків своєрідно переплелися заперечення фашистської ідеології та режиму Муссоліні та вплив французьких поетів С. Малларме та П. Валері. Саме тому в герметизмі зберігся своєрідний інтерес до внутрішнього світу людини, людської самотності та життєвих цінностей.

Герметики протиставили "масовій" культурі свої зашифровані твори та зайняли позицію морального засудження фашизму. Один італійський критик назвав цей феномен "внутрішньою еміграцією" [3, 477]. Представники цієї течії відмовляються від усіх традиційних форм, за допомогою яких у віршах передавались почуття, та від прийомів, які стали з часом вважатися символом володіння віршованою справою (рими, звичних для нас мовних засобів тощо).

Наприклад, розглянемо такий уривок з вірша "Сан Мартіно дель Корсо" Дж. Унґаретті:

Ma nel cuore
nessuna croce manca
È il mio cuore
il paese più straziato

Спочатку здається, що це вірші без ритму, але якщо, наприклад написати (а потім прочитати) те ж саме, але наступним чином:

Nel mio cuore non manca
nessuna croce
Il paese più straziato
è il mio cuore.

Як ви можете відчути, це вже зовсім інший фонологічний рисунок [4].

Тепер подивимось на весь вірш [5] і його переклад українською мовою, виконаний В. Стусом [6, 315]:

Di queste case	*Від тих будинків*
non è rimasto	*вже й сліду немає –*
che qualche	*самі тільки*
brandello di muro	*мурів уламки.*
Di tanti	*А від цих,*
che mi corrispondevano	*що були такі любі для мене,*
non è rimasto	*і того немає.*
neppure tanto	*У серці ж моєму*
Ma nel cuore	*лишились хрести.*
nessuna croce manca	*За людські оселі*
È il mio cuore	*ти, серце,*
il paese più straziato	*ще більше зазнало.*

Щоб компенсувати відсутність рими та ритму та надати віршу певної лаконічності, поет використовує алітерацію та асонанс. Наприклад, літери ***a*** ("*c**a**se-rim**a**sto-qu**a**lche-t**a**nti-t**a**nto-m**a**nc**a**-str**a**zi**a**to*"), ***r*** ("***r**imasto-**b**randello-mu**r**o-co**rr**ispondevano-neppu**r**e-cuo**r**e-c**r**oce-st**r**aziato*") та **c** ("*nel **c**uore nessuna **c**roce man**c**a*"). Також ця поезія написаний без розділових знаків, що є характерним для лірики Дж. Унґаретті. Це поет робить для того, щоб створити єдність та розрізненість слів, щоб читач сприймав цей вірш як щось єдине. При перекладі алітерацію збережено не було. Також перекладач вирішив поставити розділові знаки, які повністю відсутні в оригіналі.

Герметики намагаються максимально виразити свій внутрішній світ і хочуть залучити до нього читача. Вони вважали, що слово має вражати людину само по собі, тобто своєю власною та звуковою силою. Саме тому, наприклад, у творчості Е. Монтале немає манірності та набору іноземних слів (а-ля Д'Аннунціо). Монтале спеціально користується найбільш невишуканими словами. Його образи дуже реалістичні і часто носять меланхолійний відтінок. Візьмемо для прикладу його вірш "Лимони" [7]:

Ascoltami, i poeti laureati
si muovono soltanto fra le piante
dai nomi poco usati: bossi ligustri o acanti.
Io, per me, amo le strade che riescono agli erbosi
fossi dove in pozzanghere
mezzo seccate agguantano i ragazzi
qualche sparuta anguilla:
le viuzze che seguono i ciglioni,
discendono tra i ciuffi delle canne
e mettono negli orti, tra gli alberi dei limoni.

У вірші нема. складних слів, немає урбаністичних пейзажів футуристів. Е. Монтале лише описує власні почуття й висловлює загальну думку італійської інтелігенції, яка панувала в той час (1925 рік). Тобто він намагався передати словами розчарування, занепокоєння втому й сумнів в усьому. І єдиним притулком йому здавалось мистецтво, яке він свідомо протиставить "*i poeti laureati*" (укр. "*поетам-лауреатам*") [3, 479].

Головне для герметиків – передача у декількох словах (а іноді – в одному слові) усієї гамми почуттів. Головним технічним

прийомом для поетів герметичної течії стає аналогія. Тобто у поезії герметиків була майже завжди відсутня рима, але є метр, ритм та фонологічний рисунок.

Поети-герметики відмовились від рими в її традиційному розумінні. Коли найстарший з них, Дж. Унґаретті, почав свою творчу діяльність, то білий вірш вже був прийнятий італійською поезією. Навіть навпаки, вже римовані вірші ставали рідкістю. Але з самого початку критика не сприйняла вірші Унґаретті, вважаючи їх лише ритмічною прозою. Наприклад [8]:

Si sta come
d'autunno
sugli alberi
le foglie

Це вірш Дж. Унґаретті під назвою "Солдати", який за своєю побудовою дуже нагадує японське хоку, для якого також були притаманними простота мови, відмова від поетичних канонів, асоціативність та завуальованість. Знову немає жодних розділових знаків. Ось як звучить цей вірш у перекладі Ю. Педана [9]:

Вони –
як листя
на деревах
восени.

Перекладач, як і автор, дуже вивірено та обережно підбирав кожне слово, навіть намагаючись передати чергування приголосних. Наприклад, італійський глухий ***s*** (***S****i* ***s****ta come d'autunno* ***s****ugli alberi le foglie*), що робить вірш м'якшим, Ю. Педан передав наступним чином: *Вони – як ли****с****тя на деревах во****с****ени*. Ритм у цій поезії замінюється незвичним порядком слів, що створює своєрідну мелодику. Для італійської мови правильніше було б сказати: *Si sta come le foglie sugli alberi d'autunno*. Цікавим також є те, що при перекладі був дотриманий прямий порядок слів.

У Е. Монтале вірш у рамках однієї п'єси може коливатися від традиційного до вільного, а рима – від точної до навмисно недбалої. Наприклад, уривок з його вірша "Щастя" (переклад українською Ю. Педана) [6, 320]:

Felicità raggiunta, si cammina	*Жадане щастя, щоб тебе здобути,*
per te sul fil di lama.	*по лезу бритви йдуть...*
Agli occhi sei barlume che	*Перед очима звабно мерехтиш*
vacilla,	*і під ногами стелишся зрадливо*
al piede, teso ghiaccio che	*крижиною, що раптом затріщить.*

s'incrina;
e dunque non ti tocchi chi più t'ama.

Той, хто тебе кохає над усе,
не зважиться торкнутись твого стану.

Тут маємо таку схему рими: ABCAB. При перекладі, на жаль, її не було збережено, до того ж, було додано ще два рядки.

А тепер візьмемо уривок з іншого вірша Е. Монтале під назвою "Вітер з місяця" (переклад українською Ю. Педана [6, 319]):

Il grande ponte non portava a te.
T'avrei raggiunta anche navigando
nelle chiaviche, a un tuo comando.
Ma
già le forze, col sole sui cristalli
delle verande, andavano
stremandosi.

У дім твій світлий не було мостів.
Та я дістався б, мов одне лиш слово,
пройшов би хащі, море переплив.
Усе минулось. Швидко тануть сили
і день прожитий гасне у шибках.

Як бачимо, це – верлібр. У ньому повністю відсутня рима та ритм. Але є певний фонологічний рисунок. Так, наприклад, у першому рядку ми можемо простежити наступне: *Il gra**n**de po**n**te **n**on por**t**ava a **t**e*. Поет використовує алітерацію, яку при перекладі було збережено: *У д**і**м **т**в**і**й св**і**т**т**лий не було мос**т**і**в*.

Квазімодо С. також не був виключенням. По-перше, він був наймолодшим з поетів-герметиків, а по-друге, навчався на віршах Дж. Унґаретті. Квазімодо також притаманні відсутність традиційної рими і ритму. Він надавав перевагу вільним віршам. Візьмемо для прикладу його вірш "На гіллі плакучих верб" [10, 362], переклад українською виконував М. Бажан [6, 321]:

E come potevano noi cantare
Con il piede straniero sopra il cuore,
fra i morti abbandonati nelle piazze
sull'erba dura di ghiaccio, al lamento
d'agnello dei fanciulli, all'urlo nero
della madre che andava incontro al figlio
crocifisso sul palo del telegrafo?
Alle fronde dei salici, per voto,
anche le nostre cetre erano appese,
oscillavano lievi al triste vento.

Чи ми могли співать, коли нога чужинця
Була над нашим серцем, -
Поміж мерців. Забутих серед площ
На вкритій кригою, твердій траві,
Під жалісливі лементи дітей,
Під чорні стогони
Тих матерів, що вийшли зустрічать
Своїх синів, розп'ятих на стовпах?
Ми на гілля плакучих верб
Повісили і ліри наші,
І журний вітер їх розгойдував поволі.

Автор вірша також використовує форму верлібру, відсутній ритм. Натомість активно користується алітерацією, наприклад,

алітерація літери ***r*** у таких словах, як "*u**r**lo ne**r**o*" (ряд. 5), "*mad**r**e*" (ряд. 6), "*incont**r**o*" (ряд. 6) "*c**r**ocifisso*" (ряд. 7), "*teleg**r**afo*" (ряд. 7); чи літери ***l***: "*a**l** **l**amento / d'agne**l**o dei fanciu**l**i*" (ряд. 4-5), "*osci**l**avano **l**ievi*" (ряд. 10).

При перекладі алітерацію було частково збережено: "*чо**р**ні*" (ряд. 6), "*мате**р**ів*" (ряд. 7), "*зуст**р**ічать*" (ряд. 7), "***р**озп'ятих*" (ряд. 8); "***с**тогони*" (ряд. 6), "*зу**с**трічать*" (ряд. 7), "***С**воїх **с**инів*" (ряд. 8), "*на **с**товпах*".

Також у цьому вірші Квазімодо використовує улюблений прийом поетів герметиків, тобто аналогію. У цій поезії можна провести аналогію зі 147 псалмом, що стосується ув'язнення євреїв у Вавилоні. Євреї, які повісили на вербові гілки свої ліри (арфи), які розгойдує вітер. Цей образ має наводити сум та жах. Також сам образ верби традиційно носить асоціативний характер зі сльозами та болем. Символ розп'яття асоціюється в нас з Ісусом Христом, а "*madre che andava incontro al figlio*" – це Діва Марія. Однак "*telegrafo*" (укр. *телеграф*) – це сучасний пристрій. Таким чином, автор намагався показати тонкий зв'язок між усіма поколіннями людей (від найстарішого до наймолодшого).

При перекладі, використовується синекдоха. Замість "*madre*" М. Бажан пише "*матерів*", замість "*figlio*" – "*синів*". Також образ "*телеграфу*" було замінено на більш узагальнене слово "*стовп*".

Отже, на нашу думку, при перекладі поезії-герметиків необхідно намагатися дотримуватися таких принципів:

1. Здебільшого поети-герметики писали вільним віршем, але при цьому необхідно звертати увагу на кількість рядків та наявність / відсутність розділових знаків.
2. Найулюбленішим прийомом герметиків була аналогія. Отже, перед перекладом вірша необхідно вчитуватись у твір, намагаючись знайти як явні, так і приховані аналогії.
3. Звертати увагу на фонологічний рисунок (в основному асонанс та алітерацію) у віршах, оскільки герметики активно його використовували та трансформували, щоб компенсувати відсутність рими та ритму як таких.
4. Враховувати особливість стилю кожного поета. Так, наприклад у Е. Монтале іноді зустрічаються римовані вірші, які часто перекладають без рими, а в Дж. Унґаретті більшість віршів не мають розділових знаків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А.Ю. До питання перекладу поетичного твору. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Philologia/59868.doc.htm (дата звернення: 12.02.2013);

2. Фундаментальная электронная библиотека. Русская литература и фольклор. – Режим доступу: http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/ke2/ke2-1391.htm (дата звернення: 12.02.1013);

3. Голенищев-Кутузов Н. И. Герметизм / Н.И. Голенищев-Кутузов // Голенищев-Кутузов Н. И. Романские литературы. – М., 1975;

4. La metrica italiana (di Mario Macioce). – Режим доступу: http://www.accademia-alfieri.it/pagine/metrica.htm (дата звернення: 14.03.2013);

5. San Martino del Carso (letteratura). – Режим доступу: http://it.wikipedia.org/wiki/San_Martino_del_Carso_(letteratura) (дата звернення: 14.03.2013);

6. Антологія зарубіжної поезії другої половини XIX – XX сторіччя (укладач Д.С.Наливайко).- К., 2002;

7. Eugenio Montale. I limoni. – Режим доступу: http://eugeniomontale.xoom.it/ps_limoni.html (дата звернення: 18.03.2013);

8. *Ungaretti*. Soldati. – Режим доступу: http://balbruno.altervista.org/index-315.html (дата звернення: 18.03.2013);

9. Джузеппе Унгаретті. Поезія. Переклад Юрія Педана. – Режим доступу: http://ae-lib.org.ua/texts/ungaretti__poetry__ua.htm#04 (дата звернення: 18.03.2013);

10. Итальянская поэзия в переводах Евгения Солоновича: Сборник. С параллельным итальянским текстом. Под ред. Р. Кабиной. – М., 2000.

Стаття надійшла до редакції: 20.04.13.

Романченко М.А., студ.,
КНУ имени Тараса Шевченко

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕВОДА ПОЭЗИИ ИТАЛЬЯНСКИХ ГЕРМЕТИКОВ НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

В статье исследованы особенности переводческих трансформаций (а именно, особенности ритмического, фонологического аспектов и рифмы) при переводе стихов итальянских поэтов-герметиков на украинский язык.

Ключевые слова: *трансформация, поэзия, перевод, стих, рифма, ритм, фонологія, герметизм.*

Romanchenko M.A., stud.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University

TRANSLATION FUNDAMENTALS OF ITALIAN HERMETIC POETRY INTO UKRAINIAN

The article highlights the peculiarities of translation transformations (i.e. rhythmic, phonological and rhyme aspects) during the translation of the verses of Italian hermetic poets into Ukrainian language.

Keywords: *transformation, poetry, translation, verse, rhyme, rhythm, phonology, Hermetism.*

УДК 81-116.2

Романчук С., к.філол.н,
Національний університет ДПС України, Ірпінь

СЕМІОТИЧНА МОДЕЛЬ ОСЯГНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У праці аналізується феномен соціальної комунікації, визначаються якісні параметри семіотичного підходу до її вивчення. Особливо підкреслюється роль знакових систем в житті людини як соціальної істоти.

Ключові слова: соціальна комунікація, семіотика, соціальна реальність.

Якщо залишити за дужками матеріальний, економічний і технічний аспекти комунікації, стає очевидним її соціальний характер. Дописемна культура обожнювала Слово, що було обожнюванням комунікації. Після запровадження писемності культ Слова трансформувався в культ Книги. Зрештою, Священні Писання всіх релігій є наслідком комунікації пророків з Богом, а саме слово "релігія" в перекладі з латини означає "зв'язок", тобто "комунікація". Але якщо для священнослужителів комунікація була предметом культу, то для стародавніх учених – предметом дослідження. Логіка, лінгвістика, риторика, граматика, діалектика вивчали проблеми комунікації з прадавніх часів. У середньовіччі відродилася давньогрецька герменевтика, що досліджувала проблеми розуміння та тлумачення поетичних і священних текстів [1]. Педагогіка (Я. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ж.Ж. Руссо) сприяла розвитку природних здібностей дітей, мовознавство (В. Гумбольдт, А. Шлегель,